Digitized by Google

11
2-A
11 M

6
11 L
7

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IN NUPTIIS
CAROLI BORBONII
UTRIUSQUE SICILIÆ REGIS, &c.

E T

MARIÆ AMALIÆ WALBURGÆ SAXONICÆ REGINÆ

COLLEGII NEAPOLITANI

SOCIETATIS JESU

Gratulatio, & Obſequium.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

NEAPOLI, CIↃ.IↃ.CCXXXIIX.

Superiorum permiſſu.

CAROLO BORBONIO

UTRIUSQUE SICILIÆ REGI

E T

MARIÆ AMALIÆ WALBURGÆ SAXONICÆ

REGINÆ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IN communi Urbis hujus, ac Regni, quæ Regalium Nuptiarum cauſa cunctos perva-

Digitized by Google

ſit lætitia, noſtras ſilere muſas nec æquum, nec fas eſſe duximus. Exiles eas quidem, atque humiles eſſe fatemur ultro, tantæque gratulationi omnino impares: At ubi de obſequio erga Reges agitur, animum potius, quam muneris exhibiti magnitudinem ſpectandam eſſe nemo non videt. Hinc præ Magnatum gemmis, auroque, ruſticorum donaria majori in pretio ſæpenumero ſunt. Quale-

cun-

Digitized by Google

cunque hoc igitur infimæ ſortis donum clementer, ac benigne, ut ſoletis, accipite: ac Majorum Veſtrorum exemplo devotum hoc vobis Collegium, Societatemque Univerſam veſtro Patrocinio fovere ne renuatis. Sperare id nos jubent præclaræ illæ, quibus abundatis, virtutes: quibus percenſendis non mea modo quæ nulla eſt, ſed magnorum item Oratorum facundia fruſtra inſudarit. Ma-

jeſta-

Digitized by Google

jeſtates Veſtras Deus Opt. Max. diu ſoſpitet, multiplicique, ac digna Parentibus ſobole augeat: Ita totius noſtri Collegii nomine voveo, dum hæc D.D.D.

MM. VV.

Humillimus Obſequentiſs. & Addictiſs. Famulus
Carolus de Bonis S.J. Neapolitani Bonarum Artium Collegii Rector.

Digitized by Google

ORATIO.

Habita a Paſchale de Matthæis Societ. Jeſu Rhetorices Profeſſore.

I. CUmulas in immenſum gaudia REX FORTUNATISSIME: & quantam ex te lætitiam præcepimus quaſi per partes, omnem denique ſimul objicis nova acceſſione auctam, noviſque gratiis jucundiorem. Communis illa fuerat bonorum omnium opinio, cum primum TE, TE inquam, quaſi pulcherrimum munus a Deo huic Regno conceſſum, incredibili omnium ordinum alacritate complexi ſumus, tecum unà in hæc loca felicitates omnes commigraſſe. Quæ tam vera de te exiſtimatio fidem expectare diu non debuit: Vidimus enim (quæ autem non præclara quinquenni iſto Regno non vidimus?) ita ſtatim omnia ex re, ac voto fluere, ut quæ prima præbueras laudum tuarum, quæ felicitatis no-

ſtræ pignora, eo ſolum non maxima fuiſſe intellexerimus quod ſenſimus ampliora ſuccedere. Quæ cum in dies creber ille de te, rumor publicæ lætitiæ index, ac nuncius, differret in vulgus, maximum ſane communis gaudii fructum ita & cum aliis percipiebamus, & ſoli, ut cum jucundiſſima nobis ſuperiora fuiſſent, jucundiora eſſe præſentia viderentur. Hanc ſiquidem (quid enim proferre dubitem, quod ab omni aſſentationis nota vindicat laus ipſa, neque ſpe ulla, neque metu expreſſa, ſed bonorum omnium voce, ac teſtimonio comprobata?) hanc tu communi lætitiæ ſummam, gratiamque adjeciſti REX OPTIME, ut ſuperiori gaudio gratiam majoris gaudii acceſſione detraheres: & quem modo injeceras jucunditatis ſenſum, videreris idem mox jucundius extinxiſſe. At enimvero quod illud tandem fuiſſe dicam inopinatæ lætitiæ nuncium, quod omnium animos, diuturno uſu aſſuetos non niſi maxima a te expectare, magnitudine tamen, ac præſtantia perculit pene, atque abjecit? Quid enim? cum candidiſſimus ille non hujuſce anni ſolum,

ſed

ſed perennis quoque fauſtitatis princeps, & auſpex affulſit dies, quo die recentis Conjugii primus per Urbem increbuit rumor, qua repente lætitia elati ſumus! Ut immutata protinus totius Urbis facies fuit! Ut exultare præter morem omnes, ac triumphare viſi fuimus! Quo plane apparuit, quam inuſitatæ jucunditatis plenum hoc regale connubium viſum fuerit, quod ſuperioris illius, maximæque jucunditatis abolere memoriam momento potuit. Ac tum quidem hujus lætitiæ ſenſum famâ libavimus. Quid, cum adeunte hanc Urbem, REGINA optatiſſima, publicum gaudium, non auribus modo, ſed oculis, totoque animo hauſimus? Mitto hæc, quæ adhuc videtis, geſtientium populorum inſignia percenſere: Illud unum commemorabo, quod & plurimi, qui rem accuratius rimati ſunt inſpexere: & multi ex vobis conſueverunt crebris uſurpare ſermonibus: Tantam, tam communem, tam effuſam omnium lætitiam, quantam nuſquam antea percepimus, ab iis profecto proficiſci cauſis oportuiſſe, quas nulla poſſit denique invidia,

vel

vel non fateri certiſſimas, vel non animadvertere publicas, vel uberrimas non mirari. At quas illas tandem? Circumvenior equidem numero A A. ac pene dicturum exanimat infinita dicendi materies. Num enim vos primum appellem, Neapolitani Cives, quibus iſto Conjugio quoddam ad felicitatem quaſi ſignum ſublatum eſt? Borbonia gens occurrit, in cujus poteſtate multis jam annis repoſita felicitas, ad alias primum Nationes, nunc denique ad nos profluxit. Hujus Familiæ auſpicia perſequar? CAROLUS ſe mihi offert: cui ea gloria reſervabatur, ut illam hic poſſet unus novis incrementis cumulare. Tibi REX OPTIME gratuler? dicentem revocabit MARIA AMALIA, quæ ſecum in hanc Urbem tantum quoque intulit lætitiæ, & felicitatis. Ita neque ſingula complecti oratione videor poſſe: neque tamen indictum aliquid relinquere; ne aut veſtram fortaſſe onerem ipsâ bonorum commemoratione patientiam: aut injurius fortunæ noſtræ, Regiis Conjugibus ingratus exiſtimer. Quamobrem ſic hodie agere conſtitui, ſic omnia, ſi poſſim

in

in unum conducere, ut & felicitatis noſtræ, & Borbonii nominis, & Regis amantiſſimi, & Reginæ præclariſſimæ, neque ad breve temporis punctum, aut eſſe immemores, aut futuri videamur. Atque hunc præſtituo orationi meæ modum, ut oſtendam RECENTI CONJUGII FŒDERE BORBONIAM, QUAM CAROLUS INVEXIT FELICITATEM, PERENNI OMNIUM NOSTRUM FELICITATE CUMULATAM. Neque vero eſt, cur de benevolentia veſtra hodiernâ die laborem: Quos ſi rem ipſam, ſi tempus, ſi voluntates etiam veſtras intueor, hortatores quoque ad dicendum habere me video.

II. Et quo planius ex hoc ipſo orationis meæ aditu veluti capita fonteſque demonſtrem ejus felicitatis, quæ ex Regali iſto Connubio in nos dimanat; duo potiſſimum hic ſtatuo, ex quibus oriatur felicitas omnis, & conſtet neceſſe eſt: Alterum, ut præſtans quædam adſit bonorum Magnitudo: Alterum, ut ſecura quoque eorumdem Diuturnitas. Quod utrumque dum ex his nuptiis profluere oſtendo, erit profecto, ut quantus

tus

tus Borboniæ felicitati ex noſtra etiam felicitate cumulus accedat, vos ipſi intelligatis.

III. Age vero, quam nobis bonorum magnitudinem recentibus nuptiis Borbonia felicitas attulerit, ſtudioſe, ut par eſt, diligenterque contemplemur. Quamquam ſi in intimos animorum noſtrorum receſſus cogitationem referimus, præjudicata quoque a nobis hæc bona fuiſſe comperiemus. Quid enim ſibi illa volebat communis alacritas, qua, vix hujus connubii rumor caluerat, ſtatim a publicis plauſibus, & populari acclamatione ad ipſos Principes animum læti traducebamus? Illorum ſæpe gratulabamur ampliſſima cum fortunæ, tum virtutis ornamenta: Novum atque inexpectatum iter ad Regnum: Confectas feliciter Nuptias: Quæque iſtas probare in vulgus, & commendare plurimæ, & maximæ res videntur. Hæc fere ipſa audiebamus ex aliis: Hæc ſæpe iis, quos a rerum uſu & cognitione longius remotos arbitrabamur, diſtincte explicateque conabamur ingerere. Quibus profecto ſermonibus magis animorum ęſtuabat hilaritas, indeq; in omnium etiam vultus inſolens quædam

dam lætitia exundabat. At enimvero habet A A. neſcio quid, pene dicam, divinum, ac prope fatidicum popularis conſenſio voluntatum: tametſi enim privata ſpes fruſtrari ſingulos aliquando conſuevit; vix tamen unquam uſuvenit, ut publica fefellerit univerſos. Primi quoque illi æſtus plaudentis populi notari a Sapientibus viris, & ominis loco haberi ſolent: quippe qui natura veluti obſtetrice effuſi, neque adulandi libertatem, neque ſimulandi tempus habent: Quid meditati iſti, cogitatique mentis noſtræ ſenſus, qui ſuſcipi, ac deponi morâ ipsâ potuere, quam aperte oſtendunt, ſuo quemque ductu, & conſilio præſentiſſimas quaſdam ingentium bonorum cauſas nos omnes perſenſiſſe? Ut enim exorientis ſolis, candor ille illuſtrior in aere, quaſi prænuncius, apparet; ita magnarum felicitatum anteceptam animo quamdam informationem, inuſitatæ lætitiæ parentem, ſæpe habemus.

IV. At levibus, puto, de cauſis, aut vulgi ſermunculis hæc eſt hominum opinio conſtituta. Imo vero de his Principibus neque exiſtimare ſecus, neque hæc omnia

B non

non præſagire ſtatim potuimus: Quorum nomen ipſum quaſi hæreditario jure ampliſſima quædam non minus dignitatis, & potentiæ, quam communis etiam boni inſignia objicere populis, atque offerre viſum eſt. Neque vero putetis velle me perennem illam, ac propriam ſive Borboniæ, ſive Saxonicæ gentis felicitatem aut proferre magnifice, aut nobis jucundiſſime gratulari: Quæ jamdiu graſſata ad gloriam, in hoc præſertim tempore eo denique evecta eſt, ut maximam, ac præclariſſimam orbis terrarum partem non modo famâ nominis, ſed imperii quoque amplitudine impleverit. Auguſtiora hæc dignitatis monumenta perſecuti alii cum laude ſint: itàque perſecuti, nihil ut eorum vocibus præter æra, aut marmora, deeſſe poſſit. Me vetera revocare neque tempus, neque ratio patitur, neque hæc ingenii tenuitas, quam recentium quoque magnitudine opprimi plus etiam, quam oporteret, intelligo. Cum maxime eo fortaſſe laudabilius avita hæc generis, fortunæque ornamenta prætermittat oratio mea; quo videt facilius quoque

vos

vos intellecturos, quanta ſe offerat in his Principibus laudum ſeges, quæ præclariſſimis Majorum laudibus locum in dicendo nullum relinquat. Faceſſant igitur priſca illa utriuſque familiæ decora. Id unum, quod proxime rem ſpectat, quodque non ex Annalium vetuſtate eruendum eſt, ſed ex memoria hominum recenti repetendum, ut vobiſcum exiſtimetis, momentoque ſuo perpendatis, etiam atque etiam rogo: Quam admirabili nempe conſilio, quam non obſcuris quoque ſignificationibus ea quæ ex his nuptiis expectanda nobis bona forent, dudum denunciaverit ille Arbiter, ac Moderator Regnorum DEUS. Etenim cum Borbonium, & Saxonicum genus ſimul indulgere huic regno conſtituiſſet, ne forte latere quemquam poſſet, quantum impertiret boni; videte, quæ recens in utraque ea ipſa gente non modo adumbrarit, ſed etiam expreſſerit noſtræ ſigna felicitatis. Quæ porro ea ſunt? Quæ plane potiſſima, populiſque acceptiſſima exiſtimantur, regalium ſtirpium decora: Nimirum nova ſubinde Regna feliciter nanci-

ſci: Tum, quæ nactæ ſint, ea continuo in partem domeſticæ felicitatis vocare. Quæ duo ita connexa in his familiis, atque indiſcreta hac præſertim ætate vidimus: ita, novam horum Regum gloriam cum nova Regnorum felicitate conjunctam; ut effictum nobis, ac propoſitum quoddam veluti Exemplar ante videatur eorum bonorum, quæ poſt alias retro nationes huic Regno nunc deſtinabantur, cum Stirps utraque novo cognationis vinculo Fortunam utramque inter ſe alligavit. Et quo clarioribus indiciis teneremus, hæc non temere, non uſu, non caſu geſta eſſe, ſed præſentiam in iis ſuam Deum declaraſſe, atque, in poſterum præluxiſſe; ita certa hæc omnia, ac diſpoſita voluit, ut utrique Reges, iiſdem veluti gradibus, iiſdem quaſi incrementis, ad maximam iſtam Dominationis amplitudinem, quæ in hac totius Europæ luce eminet, mira quadam ratione proveherentur: tum vero tam late fuſam felicitatem, in unum Regali iſto Connubio contractam, quaſi ſpem magnam, & exploratam oſtentarent. Quæ quidem cœleſtis con-

ſilii

ſilii ratio, aut ego fallor, aut ex rerum eventis, ut mortalitas iſta fert, res divinas æſtimanti non poterit non plena ominis, atque admirabilitatis videri. Quod ut perſequar aliquanto diligentius, contendite, quæſo vos, recentem iſtam hinc Borboniæ, inde Saxonicæ Domus gloriam: Contendite, quæ populis utraque invexit bona: Tum contuemini, ut ad nos utraque collato veluti curſu deflexit. Intelligetis nihil eſſe, quod non ſimile prodigio: Nihil, quod non ſpei bonæ plenum videatur: Nihil, quod non certiſſima communium bonorum argumenta offerat, atque conſtituat.

V. In Gallicum Regnum HENRICO MAGNO Duce, quæ ſingularis fuit in eum Virum, Gentileſque ejus omnes, ſummi Numinis benevolentia, Borbonia Gens jam ante deducta eſt. Nihil de Familiæ gloria dicam: Priſtinum illius Regni ſtatum conſiderate. Quot ante procellis, quam turbulentis fluitare? quot externis, quot inteſtinis convulſum motibus, atque afflictum, ſuprema in dies macie deformari magis, & confici videbatur? Lugent adhuc earum

rerum

rerum hiſtoriæ: ac refugit profecto animus ejus ævi refricare cicatrices. Agite, conferte jam iſtam, quam videmus in præſens, & admiramur ſub Regibus Borboniis Galliam, opulentiſſimam æque, ac florentiſſimam. Dubites, num domi honeſtior ea gens porro fuerit, an foris glorioſior? Num ipſamet ſibi tantum indulgere, ac polliceri potuerit? ut ſedes, ac domicilium exiſtimetur, in quo virtus, induſtria, bonæ artes omnes, atque honeſtiores diſciplinæ, quas intermortuas eluxerat, non modo revixiſſe, ſed ad ceterarum quoque gentium invidiam, atque admirationem adoleviſſe, & effloruiſſe gratuletur.

VI. Verum oculos ab hoc Borboniæ felicitatis proſpectu ad Saxonicam gentem, quæſo vos, referte A A.: & ſimillimam, quam dixi, in adipiſcendis, fortunandiſque regnis collatam a Deo felicitatem comparate. Neque hic priſca illa commemorabo, cum ea gens continenti quadam dignitatis ſerie late diducta, non modo omnibus pene Europæ Regnis hærere viſa eſt; ſed avitæ potentiæ amplitudinem uſque eo compro-

probavit, ut ſumma, & ultro oblata ſæpe faſtidierit, ac recuſarit Imperia: Quod, præter ceteros, geminum illum Fridericum, Saxonem, alterum cognomento Gravem, Sapientem alterum, feciſſe cognovimus. (a)

VII. Recentiora hæc, quæ noſtrâ memoriâ geſta ſunt, revocate. Quid tandem? nonne Saxonicam felicitatem Borboniæ parem, ac prope geminam conſpeximus; cum ſuperiore ſæculo vertente, FRIDERICO AUGUSTO frequentiſſimis Poloniæ comitiis præclariſſimum illud Regnum vidimus ſponte decerni? Quod, incredibili populorum ſtudio prius delatum, uni tamen illi deferendum fuiſſe tum maxime patuit, cum ejus virtute, atque conſilio tam longinquum, tam crudele bellum, tam longe, lateque diſperſum, reſedit repente, & in placidiſſimam ocii tranquillitatem ceſſit: Cum redditæ Regno leges, auctæ opibus Civitates, exculti bonis diſciplinis Poloni omnes: Et, quæ potiſſima ejus laudum fuit, ejurata

(a) *Reuſner. Leorin. de IMPP. Germ. Famil num. XVII. Wilhelm. Imhof. lib. 4. cap. 2. &c.*

ta ab eo hæreſis , quam cum ipſo nutricis lacte ſuxerat, atque in ampliſſimam familiam, magno Religionis incremento, Orthodoxa Fides revocata, non modo eximiam illam in eo animi magnitudinem, & acerrimam Mentis vim, atque Conſilii omnibus approbarunt, ſed æternam quoque apud poſteros ejus nominis memoriam immortalibus monumentis conſecrarunt.

VIII. At indiſcretam hanc, & populis feliciſſimam utriuſque familiæ ſimilitudinem jamdudum geſtit oratio graviore illa, ac propiore conjectura perſequi, & informare, quam nuper obtulere fortunatiſſimi horum Principum Parentes, PHILIPPUS Hiſpaniæ, & AUGUSTUS Poloniæ Reges: e quorum ſinu atque complexu CAROLUM, & MARIAM AMALIAM nobis decerpſimus. Quam auſpicatum (boni Cœlites!) quam pene par in utroque, quam divinum felicitatis, gloriæque certamen! Borboniam PHILIPPUS felicitatem in Hiſpanienſi ſolio dudum collocavit: Saxonicam AUGUSTUS iterum Polono reſtituit. Utrumque Pax quædam opima, &

egre-

egregia quaſi manu deducebat ad Regnum: Utrumque (ne forte triumphi laus abeſſet) tetra quædam bellorum facies parumper diſtraxit: Utrumque conſtituta populis tranquillitas, parta ſibi victoria, glorioſius denique reduxit. Quem deinde ſenſerit Hiſpania PHILIPPUM tanto jam ſe ipſa felicior; ſi ex me quæritis, verbo concludam: Eum ſenſit, qualem vos ipſi, dum illum commemoro, jam animo depinxiſtis: Eum, inquam, Regem, in quo naturam indoles, indolem majeſtas, majeſtatem Religio prorſus temperarit: ut magna ſemper molitus animo, nihil unquam, niſi Deo deductore, atque auſpice, aggredi; nihil, niſi eodem comite, atque adjutore, gerere; nihil demum, niſi eodem ſuffragatore, & rectore, perficere jamdiu videatur. Qualem vero cognoverit Polonia AUGUSTUM, ſi breviter expediam, eum dixero, qualem, quantumque Sapientiſſimi Electores animo præſenſere, cum Regnum illud, quod modo Pater obtinuerat, non dubitarunt ſubinde Filio deferre. Quo ex judicio tam gravi, tam amplo, tam inibi inaudito, ſi illum naturâ,

ſi inſtitutione, ſi ſpe omnium optimum dicendum eſſe putabimus A A., nihil amplius de illo dicemus, quam eum fuiſſe, qui deligi ex omnibus debuerit. Atenim præſtabilius aliquanto illud eſt, quod non ex omnibus modo, ſed etiam proxime, & ſecundum Parentem deligendus eſſe exiſtimatus eſt: apud ſtudioſiſſimam præſertim, ſupra quam credi fas eſt, patrii moris, & avitæ libertatis nationem, quæ majorum inſtituto cautum, ſanctumque ſervat, ne, cui regnum videatur non tam decreviſſe, electio, quam ſucceſſio quaſi per manus tradidiſſe. Quæ plane leges quo minus AUGUSTO officerent, quam periclitata jam tum ejus virtus, quam certa bonorum ingentium ſpes fuerit neceſſe eſt! ut profecto concitatam a ſe expectationem ſuſtineat ille quidem, ac tueatur, dum concuſſam Poloniam inteſtino iſto, ac domeſtico bello, cujus cruda, & recens memoria eſt, tantopere pacare, componere, confirmare ſtudet; ſed olim ſpem illam ſuperare vix Princeps Optimus poſſe credatur.

IX. Verum diutius fortaſſe, quam opinio

nio ferebat, Parentes feliciſſimi orationem tenuere: Cum per eoſdem præſertim dies initiatus jam a PHILIPPO CAROLUS, atque ad nova Regna informatus, Borboniam huc felicitatem deduxiſſet. De quo ſi nihil addi præterea a me poſſet, ingens tamen, ut puto, bonorum noſtrorum argumentum foret admirabilis illa, quam audiſtis, continuatio, serieſque felicitatis, quam & accepit a majoribus, & ipſemet amplificavit. Quid quod hoc recenti Conjugio e Polonia MARIAM AMALIAM huc advocari vidimus? quaſi vero, quæ ante felicitas in plures familias ſparſa fuerat, ac diducta, novo tandem fœdere copulata, in unam, eandemque coaleſceret. Fuit enim A A., fuit Regiis quibuſdam Familiis non ſolum ad res magnas bene gerendas, verum etiam ad Populorum commoda, & utilitates procurandas quædam divinitus adjuncta fortuna: quæ profecto Familiæ, ut ex veterum monumentis cognovimus, aliæ ſubinde, aliis ætatibus ab illo rerum omnium Moderatore Deo attributæ fuerunt. De Regia, nunc Saxonicæ, Borboniæque Gentis felici-

 tate

tate hac utor moderatione dicendi, non ut aliis negem Regalibus Familiis, quas eximie colo, & veneror, arridere bonos Superos, & ſuffragari; ſed ut hæc recentia exempla Felicitatis Borboniis, Saxoniciſque dumtaxat Principibus peculiaria eſſe affirmem: tum vero tantam, tam conſimilem fortunæ ſocietatem, non niſi Divino quodam numine, ante has nuptias putem contigiſſe. Niſi vero putemus, aut ſine Dei conſilio diſpenſari tot Regna potuiſſe: aut tantam gloriæ, tantam felicitatis ſimilitudinem temere, & caſu aliquo obveniſſe: aut non Deo proviſam, ac præſtitutam hanc utriuſque Familiæ conjunctionem, cui tam recens honoris acceſſio inopinatis quibuſdam gradibus muniebat viam. Divinaſſet enim nemo, cum, Auguſto Poloniæ Regnum ingrediente, tantopere diffidere Saxonica, & Borbonia gens inter ſe videbantur, confecto demum bello, inde Reginam huic Regno petendam, unde totius belli impetus erupiſſet. Nunc vero in eo ipſo illuſtrem divinæ Poteſtatis, & Sapientiæ vim quis non dignoſcit? quæ cum ſemper conſuevit

ini-

ini tia, progreſſuſque rerum ad ſummam aliquam ante deſtinatam referre; tum has rerum viciſſitudines, latente quodam nexu cauſarum, ita adminiſtravit, ut & Regales has nuptias paulatim apparaſſe, & earum fauſtitatem nobis auſpicatiſſimam in ipſa, æqualitate fortunæ, in tam ſimili utriuſque familiæ gloria, in tot ante populorum felicitate aperte præſignificaſſe videretur.

X. Atque hæc fere omnia fuerunt, quæ, ſi nunc intimos animorum noſtrorum ſinus cogitatione diſquirimus, auditâ hujus connubii famâ, ſpem tacitam nobis objiciebant ingentium bonorum, & tam, effuſa illa gaudia concitabant. Cum enim, ut ajebat flos ille ingenii, ac doctrinæ Socrates (*a*), ii demum Principes Optimi putentur, atque exoptentur ab omnibus, qui & ipſi Felices ſint, & ſuos poſſint facere Felices; utrumque hoc decus Borboniæ, & Saxonicæ gentis proprium, ac peculiare jamdudum eſſe nobis Deus præmonſtrarat: Utriuſ-

(a) *Apud Xenoph. lib.* 3. *Memorab. Socratis ſub initium p. m.* 478.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

triuſque porro gentis felicitatem in CARO-LO nuper, atque in MARIA AMALIA ſimul condonaverat.

XI. Verum quid attinet diutius bona noſtra conjecturâ proſpicere, quæ in his plane Principibus coram intuemur? Quæro enim, qui tandem illi eſſe putandi ſint, quos tanta auſpiciorum communio portendebat: tanta æquavit conjunctio virtutis; tanta denique omnium expectatio, ac fiducia proſecuta eſt? Utinam A A. eos ipſos Reges liceret novorum Conjugum laudatores producere, qui maxime auctores Conjugii fuerunt! Utinam AUGUSTUS ille aperiret, quæ animi, quæ naturæ ornamenta ſuſpexit in CAROLO, cum eum ſibi Generum adlegit, cui ſuas delicias AMALIAM deſponderet! Utinam ex PHILIPPO diſceremus, quid tantum in AMALIA viderit, cur illam tam amanter expetiit, tam ſtudioſe CAROLO adjunxit! Quid? Ipſa quoque ELISABETH, præclariſſima Hiſpaniarum Regina, ipſa etiam MARIA JOSEPHA Poloniæ, quas profecto feminas ſupra muliebrem conditionem,

& ſe-

& ſexum incredibilis quædam virtus animi, & ſapientia altius evexit, quam mirifice, pro ſingulari ſtudio, quo illa CAROLUM, hæc AMALIAM, nunc ambos ambæ complectuntur, nobis audientibus judicium quoque ſuum gratularentur! Etenim ſi, quæ Parentes Auguſtiſſimi invicem admirari, atque amare taciti potuere, hæc proferre in medium vellent; videtis A A. quanto etiam liquidius bona hæc noſtra ex tantis auctoribus intelligere poſſemus.

XII. Quamquam hæc nos ipſi nonne, ſatis jampridem intelligebamus? ut enim nunc cetera ſileam: Principum præſentiam, firmumque in hoc Regno Domicilium quot antea votis, quam diuturnis, quam publicis expoſcebamus? Quis non jamdiu videbat, quantopere ad publica Regni commoda pertineret, ut Principes ipſi coram rebus intereſſe, ut per ſe tenere clavum, ut gubernacula tractare proxime poſſent? Sic enim homines ſumus: Locorum illa longinquitas, quæ corpora disjungit, abſtrahere fere animos etiam conſuevit: Neque e longinquo occurri publicis calamitatibus commode

mode poteſt, quarum ſenſus hebes, ac levis pertinet ad abſentem: neque diſtribui facile præmia virtuti, ac benefactis, quorum fama fere nulla, raro integra peregrinatur. Scilicet Sol etiam ille Parens lucis, & aſtrorum Princeps, quo nihil eſt vel ad aſpectum pulchrius, vel ad rerum gignendarum varietatem fecundius; quique Regiæ dignitatis illuſtre exemplar eſſe viſum eſt (*a*), cum tamen ab his, quas incolimus, terræ plagis annua converſione receſſit, vitalem quoque illam vim, ac ſalutarem corporibus, ſubtrahit ſenſim, atque alias in terras longe transfert. Inde abſentiam ejus ſideris ſentire animantes languore quodam, ac macie ſolent: Tellus etiam ipſa brumali frigore, inertique illo torpore contracta, graviſſime ejus ferre deſiderium videtur. Quamobrem quam prolixe poſſem in hac una Principum præſentia gratulari A. A.? Quot recenſere bona, quæ in ea inſunt, & continentur? Quam magnifice illud prædicare, publicam

rem

(a) *Hoc in Urbe Princeps, quod Sol in Cœlo. Plutarch. libel. ad Princ. inerudit. p. m. 280.*

publicam rem deinceps, Fortunamque Regni ita procurandam ab optimo Rege, tamquam in Filiis, Nepotibuſque hæſuram: quippe qui non temporarium imperium ignotis ſubinde hominibus, aut fortaſſe invifis ſe traditurum, ſed in Filios cariſſimos, atque in Stirpem florentiſſimam transmiſſurum ſe videt perpetuam poteſtatem.

XIII. Verum ſpirat profecto in his Principibus auguſtior quædam, ac major felicitas, & clariora prælucent publici commodi lineamenta: Quæ utinam ita ſaltem ponere ob oculos poſſem, ut nos ipſi gerimus in animo! Hic enim, ſi unquam alias, hanc orationis duritatem, & quaſi triſtitiam, doleo: cum opimo maxime, ac tereti dicendi genere opus haberem, quo Principum laudes non tam deterere, quam proſequi videar. Faciam tamen, quod ſolent ii, qui metallorum causâ terræ viſcera, & fibras intus inquirunt: qui ſatis aliquando habent, auri, argentique venas uberes deprehendiſſe, quin curent effodere, quod inventum jam, ac repoſitum ſufficere ad divitias arbi-

trantur. Ita prorſus non tam laborabo, quid, & quantum boni habeamus depromere: quam, unde potius, & quam certis ex fontibus habeamus.

XIV. Ego enim ſic intelligo, ad publicam felicitatem Principes Naturâ primum conformari: illuſtrari deinde Fortunâ: Virtute demum perfici, ac perpoliri. Quid autem iſti ex natura hauſerint ad populorum bona, veſtrum patiar eſſe judicium: Qui egregiam, vividamque indolis lætitiam, qui natum imperio animum, qui præclaram, ingenii temperationem, atque opportunitatem, multis jam rebus intellexiſtis. Neque eam loquar, quæ ad naturam acceſſit, illuſtris, & plane Regia ratio, conformatioque diſciplinæ: unde fieri conjectura poteſt, ſi tanta jam annos tempeſtivitas morum præcucurrit, quid ſit futurum, cum ætas maturior acerbiorem omnem ſuccum, & viriditatem decoxerit. De Fortuna vero neque attinet dicere: quam inſtitutis multo ante curſibus huc uſque hos Principes vel deduxiſſe, vel proſecutam eſſe meminiſtis. Virtutis modo ornamenta illa, quæ plurima

ma ſunt, & maxima, quamquam ea quoque in oculis omnium verſantur, tamen a me prætereunda in dicendo non ſunt. Sæpe enim tacitus cogitavi, ſi mos ille hodieque viveret, ut Virtutibus Principum publice ſimulacra ponerentur, quemadmodum ad honeſtandam Cæſaris lenitatem, olim Romæ Ædes Clementiæ decreta eſt (*a*), quanta omnes dubitatio inceſſeret, quam potiſſimum Caroli, atque Amaliæ Virtutem dedicandam putarent? Alii fortaſſe, Pietati, ac Religioni primas deferrent: quæ Regnorum felicitates ab illo bonorum omnium Auctore Deo exorat eo facilius, quod illi Reges ipſos pure, ſanctеque devovet, atque obſtringit. Quantam porro hi Principes adverſus Deum, ac Superos pietatem, quantum in res ſacras cultum, atque obſervantiam a pueritia imbiberint, quis tam hoſpes eſt, qui ignoret? Novimus legitimas illas certis horis quotidie preces: Novimus, quantus in vultu pudor, quanta in ore modeſtia, quanta in habitu, ſtatu-

(a) *Plutarch. in Cæſare.*

que corporis reverentia, cum vel Rei Divinæ quotidie adeſſe de genu, vel Sacramento expiare animi maculas frequenter conſuevere. Vidimus, cum vel ſupplicationibus publicis interfuit, vel aliis Religionis noſtræ cæremoniis, quantum Rex unus præbuerit ſingulari quadam pietate, ſpectaculum: Quantum, cum ſæpe, omiſſa honeſtiſſimæ Venationis amœnitate, Magnæ Matris templum religioſe adit ſupplicaturus. Quid tum donaria referam Superis conſecrata? Quid cetera, quæ innumera ſunt, Religionis ubique impreſſa veſtigia? Quæ tametſi admirabilia eſſe inficiabitur nemo; tamen putabit fortaſſe quiſpiam, tum has præhabendas eſſe virtutes, quæ clam, inſtituunt Regem, ut Deo pareat religioſe (quanquam & iſtuc ad interiorem quamdam animi formam, ac receſſum videtur omnino pertinere): tum vero virtutes fortaſſe illas publice, ac ſtudioſius exoptari, quæ ita, Regem aptant, ut ſibi imperet moderate, ut amanter dominetur in ſuos: quorum alterum in vitæ innocentia, alterum in imperii æquitate conſtituit maximum publicæ

cæ

cæ felicitatis robur, ac præſidium.

XV. Verum de innocentia quidem, morumque integritate quid ego plura prædicem? quæ ut ſapientibus viris non una virtus viſa eſt, ſed quædam omnium complexio virtutum; ita in omnem late vitæ partem fuſam eſſe non ſine ſingulari horum Principum laude omnes fatemur. In ore ſane, atque in ſermone omnium jamdiu eſt, nihil fere per hos dies in hac urbe ſanctius viſum eſſe, nihil tam ab omni non modo corruptela, ſed etiam ſuſpicione ſolutum, ac liberum, quam Regium adoleſcentis Principis Domicilium. Audiet certe non ſine quadam admiratione futura poſteritas nullam illuc licentiam, nullum non modo vitium, ſed ne vitii quidem umbram, pervadere unquam potuiſſe: Id præſertim ætatis, ex qua neſcio an plurimi emergere ad bonam frugem denique potuere: his etiam ſæculi moribus in deteriora vergentis, qui ad nimiam licentiam, levitatemque late incumbunt; Adoleſcentem tamen Regem nihil habere antiquius, quam ingenua pudoris inſignia, maturæque verecundiæ, ac tem-

temperantiæ ornamenta. Quibus plane, ut adverſo ſole nubes quadam lucis communione colorantur, hanc ipſam Urbem illuſtrari nuper quoque ſenſimus A A: cum Rex præclariſſimus, ingenti cum omnium gratulatione bonorum, omnes proſtratæ, vulgatæque pudicitiæ feminas ita inſectatus eſt, ut quod fieri plerique negabant poſſe, mœnibus denique interdixerit, Urbemque totam tetra illa impuriſſimi gregis colluvione purgarit. Quam interim illud dulce omnibus, quamque jucundum, quod Pios Principes, quod Innocentiſſimos, mutuis ſermonibus, quodque amplius eſt, tacitis etiam judiciis comprobamus! Quam pene inauditum, cum illis per Urbem invectis (quod Alexandro Severo, atque Antonino Pio Auguſtis non ſine aſſentatione factum audivimus) affuſa ſæpe ad ſpectandum multitudo lætis ſubinde vocibus illud inclamat, Pie Auguſte, Superi Te ſervent! Te fortunent Superi omnes, Innocens Auguſte! Atque inter hæc nihil tam ex animi ſenſu nos loqui, nihil tam vere Principibus attribuere, quam iſtam Pietatis, & Innocentiæ laudem arbitramur.

XVI.

XVI. Quamquam quod poteſt eſſe illuſtrius documentum egregiæ Pietatis, quam iſthæc ipſa æquitas, ac moderatio imperandi? Quæ tanta profecto eſt, nihil ut doleam, me pro rerum magnitudine pauca dicere, quod ſentiam in hac veræ laudis perſpicuitate, multo plura, quam dico, vos pro veſtra prudentia intelligere. Repetere enim vos ipſi memoria poteſtis, quantum conſilii ſpecimen præ ſe ferre CAROLUS ſoleat ad inopinata quoque eventa rerum: quantam in cogitando prudentiam, in dijudicando perſpicaciam, in decernendo maturitatem. Habuit ille quidem a natura ad miſerendum, ac benigne faciendum omnibus miram animi propenſionem, qua commoveri eum acerrime ſuorum calamitatibus, aut periculo aliquo vidimus: hanc tamen ipſam ita ſapienter temperat, ut, quæ ſumma demum bonitas eſt Principis, animi lenitatem ſingulari quadam mentis altitudine moderetur. Hinc tanta illa clementiæ laus, ut ſola omnium benevolentiam ſibi adjunxiſſe: Tanta rurſus juſtæ ſeveritatis, ut nullam benevolentiæ rationem duxiſſe vi-

videatur. Itaque hac etiam ætate illa duo feliciter conjunxit, quæ ſæpe neſcio quo indolis diſſidio abjuncta, ſi coaleſcunt ambo, mutuam in ſe lucem ex oppoſitu, & conjunctione refundunt, Principis, inquam, auctoritatem, & Publici Parentis benevolentiam. Adjicite vos præterea A A. tot illa, ac tanta Regalis Providentiæ, Liberalitatis, Beneficentiæ monumenta: quæ in animis veſtris, ut par eſt, altius defixa, taciti, ut video, colligitis. Adjicite comparatos ubique, munitoſque aditus ad exercenda commercia, & captatas late quæſtus publici, compendiique opportunitates: quibus affectæ jamdiu, & comminutæ hujus regni opes, convaleſcere paulatim, & conſtitui optime incipiant. Ac dum cetera, etiam præterimus, ſincerum illud laudis genus perſolvamus optimo Regi, quod ex Auditorum conſcientia magis, quam ex dicentis voce repetatur. Tum illud reputemus, quanta denique, & quam eximia putanda ſit hæc omnis bonorum magnitudo, quam neque obſcure Deus immortalis præſignificavit; & Principes præſtantiſſimi, quos

huic

Digitized by Google

huic Regno jamdiu optabamus, tam certis quoque rationibus ſuſtinent, & confirmant.

XVII. Illud unum adeo ſupereſſe videtur, ut tam firmis excitata fundamentis, & conſtituta felicitas, quam diutiſſime perſeveret. Verum hæc etiam bonorum diuturnitas, quæ altera Felicitatis pars eſt, ſi quid futura præcipere animo mortales poſſumus, hoc Regali Connubio non modo adpromitti, ſed oſtendi quoque videtur. Quo in loco cum mihi non tam, ut copiam, & varietatem conſecter, laborandum ſit, quam ut effugiam ſatietatem; rem hanc tantam preſſius attingam, paucisque concludam. Quamobrem ſic habetote A A.: Cum geminum illud ſit, graviſſimumque ſecuræ diuturnitatis præſidium, ſingularis Amor Populi, & bene, ac ſalubriter conſtituta Regni Adminiſtratio: quarum rerum altera omnes omnium animos Regi ultro dedere, ac volentes ſolet obſtringere: altera deditos, obſtrictoſque moderari amanter, ac firmiter continere; utraque res certe quidem cum ſemper alias, tum vero hoc tempore,

 ejuſ-

ejuſmodi eſt, ut vix ad horum perennitatem bonorum cogitari quicquam illuſtrius, aut jucundius poſſe videatur. Quid enim (ut, quod hodie ſæpe facio, plurima prætermittam) quid niſi amorem teſtari ſuum, ac benevolentiam loqui incredibilem videtur per hos dies hoc ampliſſimum nobiliſſimæ Urbis Theatrum, ad honeſtandum Reginæ optatiſſimæ adventum immenſis publici ærarii ſumptibus, ac ſingulari omnium Civium voluntate comparatum? Quid luxus? Quid ſplendor? Quid populi alacritas? Quid iſte omnium hominum, ordinumque concurſus, qui inuſitato plane gaudiorum genere in ſumma propemodum voluptate bacchantur? Hæc profecto præclariſſima eſt, Auditores, regnandi ratio, non tam armis mœnia Civitatum, quam animos Civium benevolentia cœpiſſe (*a*). Hoc potiſſimum Regni præſidium, cum una omnium vox eſt, ut & Superos adeſſe Regibus, & Reges perdiu nobis ſupereſſe exo-

(a) *Iſocrates ep. 2. ad Philipp. p. m.* 410.

exoptemus (*a*). Ut enim malus Cuſtos diuturnitatis eſt Metus, quod gemini illi eloquentiæ Parentes ſanƈte monuerunt (*b*); Ita contra quo longius a metu abeſt, hoc fidelior eſt Populorum benevolentia ad Regni perpetuitatem. Quid vero eſt in vobis Principes ſuaviſſimi, quod non mirifice Populi, quod non effuſiſſime diligant? Diligunt enimvero incredibilem iſtam vitæ honeſtatem, gravitatem, integritatem, in omni virtute, officioque conſtantiam: Diligunt ardens, & experreƈtum incolumitatis publicæ, tranquillitatiſque ſtudium: Regiam quoque iſtam diligunt in cultu, apparatuque, in ſumptuoſiſſimis etiam ſubſtruƈtionibus magnificentiam: quæ tametſi videtur tota vel ad voluptatem Civium, vel ad Regiæ Majeſtatem Dignitatis referri; hoc tamen tempore, quo publica quædam calamitatum incurſio miſere flagellavit annonam, ad ſublevandam Populi inopiam mirum quantum valuiſſe viſa eſt. Niſi vero

 id

(a) *Ariſtid. in Romæ Enc. p. m. 107.*
(b) *Tull. lib. 2. Offic. n. 23. & Demoſth. 2. Olynth.*

id habet peculiare ac ſuum amantiſſimi Principis magnificentia, ut regium quoque inſtructum, atque ornatum ipſum, ad ſuorum commoda referre amet, ac neſcio quo pacto facere auctiorem. Qui enim mente, ac cogitatione perluſtret, quæ, & quanta ad hujus Regni, Regiſque Majeſtatem brevi intervallo excogitata vidimus, inchoata, atque perfecta; næ is dubitabit, opinor, vehementer, num glorioſior Principi hæc regni tractandi ratio, an populo fructuoſior cenſenda ſit. Non modo enim domeſtica privatorum utilitas, ſed communis omnium tranquillitas, ac priſtinus ille præclariſſimæ hujus Urbis, Regnique ſplendor, tanta profecto conſilii vi, tanta legum æquitate, tam effuſis quoque ſumptibus fundata, & conſtituta ſunt, ut ad certam perennitatem nihil dudum videretur, niſi hæc ſupereſſe arctiſſima hinc Hiſpanici, & Gallici, inde Saxonici, & Auſtriaci ſanguinis cognatio: quæ Regia denique connubii fide, ſacroque Religionis Myſterio conjuncta, ac firmata eſt.

XVIII. Quod qui ſubtilius requirere, in-

inſtituat, ita plane reperiet, multis jam ſæculis hanc Urbem ad tantam amplitudinem, ac dignitatem nunquam emerſiſſe, quantam brevi, hoc Rege, eſt conſecuta, atque hac etiam nuptiali pompa nationibus exteris nunc ipſum objicit ſuſpiciendam. Neque enim hæc ipſa tot Oratorum celebritas, qui ab ampliſſimis Regibus, Rebuſque publicis legati ſunt: hæc etiam advenarum, & externorum confertiſſima multitudo, qui viſendi ſtudio confluxere, ad inſtruendum modo pompæ apparatum faciunt: neque ſolum illud prope ſilentio admonent, ut ſeſe ipſa Neapolis aliquando norit, cumque ſe nunc perſpexerit, totamque tentarit, intelligat Sedem jam ſe a præſtantiſſimo Rege adlectam, Urbem florentiſſimi Regni Caput re ipſa, ac Principem, quo veluti in aram populi confugiant, & quaſi Templum amplitudinis, mentis, conſilii venerentur: Sed eo quoque hæc frequentia pertinet, ut ipſi etiam alienigenæ jam intelligant, quam brevi tempore, quam digna hoc Rege, quam digna hoc Regno hæc tam præclara, tamque frugifera adminiſtrandi ratio ſuſcepta

ſit,

ſit, & conſtituta. Etenim, ut ſæpe ad noſtras aures externorum Regum res geſtæ ſolent accidere, ſic renuntiabunt & illi quidem patriis terris hanc in ipſo Aulæ ſinu ortam, eductamque æquiſſimæ Moderationis formam: tum ad ceteros quoque Magiſtratus, quaſi per gradus, ex Aula traductam: denique ad omnes ordines, ſalutaris inſtar, vitaliſque ſpiritus, late diffuſam. Quæ quidem quanta cum laude fama emanatura ſit, vos quæſo, perpendite: cum illud diſſeminari longe lateque cœperit, ad publica ſalutis omnium momenta procuranda eam adeſſe CAROLO ſummorum virorum coronam, quibuſcum nemo ſit uſu rerum, nemo integritate, fide, ſapientia comparandus: quibus auctoribus, quæ ſuopte ingenio ampla, & magnifica molitur, perficiat commodius, atque abſolvat: ut plane, quæ eſt ad bene, beateque imperandum civilis prudentiæ ſumma, non ex animi unius ſolertiâ ſapientia Regis pendenda ſit; ſed quotquot habet conſilii participes, atque adminiſtros, totidem pene animos in ſe unus complecti, atque omnium ſapientiam

tiam

tiam videatur ſuam, propriamque feciſſe.

XIX. Quid tum publica Regni munia? quorum multiplex illa, & implexa ſeries, ita in certos, ratoſque ordines, & multo, quam ante, aptiores, diſpenſata, ac deſcripta eſt; ut & ad auctoritatem cumulatiora, & ad res bene gerendas longe ornatiora eſſe intelligantur. Cum præſertim (quod omnium jam ſermone teritur) ad eos honorum gradus hoc Rege aditus nonniſi optimo cuique pateat, immanſuetis, inexploratiſque ingeniis præcluſus omnino, atque præſtructus. Quo omnes plane ſenſimus, hæc omnia tam apte tribuere potuiſſe, tam mature digerere, ſingularis cujuſdam fuiſſe ſapientiæ: ab omni etiam metu, & gratia abſolviſſe, æquitatis: nonniſi probatiſſimis denique viris demandata voluiſſe, divini profecto conſilii, integerrimique Principatus. At quæ demum iſthæc acerrima quoque Fori, Judiciorumque emendatio? Quam exoptata bonis omnibus, quam conſentanea diſtrahendis brevi controverſiis, quam apta moderandis immenſis litium jacturis, infinitiſque ſumptibus

bus

bus ratio præſcripta eſt! Quæ ſancitæ præterea leges, ac latæ ſalubriter ſunt hoc tempore! Ut tantarum rerum opportunitas, & ſtatus optime conſtitutus, non modo per omne hominum genus publice pertineat, verum etiam convelli, ac labefactari nullo unquam tempore, nulla vi poſſe videatur. Si enim hæc initia novi Regni contuemur: ſi rerum geſtarum magnitudinem cum temporis brevitate contendimus: ſi hanc denique rerum omnium temperationem, uſumque animadvertimus; quis non diuturna modo hæc, quæ tenemus, bona, ſed multo etiam præſtabiliora in poſterum non ſpe certa præcipiat? Quis ex hac herbeſcentis prope adhuc, ſeſeque exerentis teneritate felicitatis non auguretur, quantæ olim, cum ſe annis corroboraverit, quam plenæ utilitatis, ac dignitatis fruges ſint extituræ?

XX. Quæ A A. ampliſſima illa eſt, ac lætiſſima, quam dicebam, bonorum ubertas, & copia, quam hoc regali connubio partim maturuiſſe, partim in ſpem minime dubiam adoleſcere, & nos ipſi ſentimus, & nemo exterorum quoque eſt, quin intelligat.

ligat . Quorum plane bonorum , ſive amplitudinem ſpectes, ſive diuturnitatem intueare ; abſoluta profecto ſpecies elucebit Borboniæ illius felicitatis , quam Carolus ante invexit. Neque enim fruſtra nobis hoc Regale Conjugium auſpicatiſſimum fore divinitus prænunciavit conſenſus ille conſpirans, ac pene conflatus tanta prope æqualitate Borboniæ , Saxonicæque Fortunæ: Neque iſtuc ipſum non apertiſſime Regiorum etiam Conjugum auguſta virtus declaravit : Nec denique, niſi cœleſti nutu , atque conſilio, Populorum hæc benevolentia in Regem, hæc Regis amantiſſimi in populos divina Moderatio confirmant : Ut dubitare unus jam poſſit nemo, quin hæc præſtantiſſima tribuenda ſit Regi optimo laus, ut putemus, his recentibus Nuptiis Borboniæ illum, Paternæque Felicitati, noſtram denique Felicitatem, quaſi cumulum, adjeciſſe.

XXI. Quibus omnibus quanta per veſtram fidem dignitatis , ac ſalutis acceſſio etiam fiet, cum, id quod omnes enixe ap-

Digitized by Google

precamur, numeroſam ex hoc connubio, ſimilemque Parentibus prolem Regii Conjuges, Deo nobis annuente, ſuſceperint! Huc enim jam Populorum deſideria incumbunt: huc bonorum omnium preces, ac vota referuntur. Videas quamprimum, REX OPTIME, quem lætus deſignes Tibi, ac Regno ſucceſſorem, ſerum illum quidem, & multa prius, ac diuturna Patris inſtitutione conformatum. Videat deinceps longa abs te Regum ſeries pacatiſſimum Regnum, neque conſervatam modo, ſed magis magiſque auctam, quam præclariſſime conſtituiſti, Felicitatem: ut quemadmodum Tu ipſe per te optime de æqualibus, ita per tuos de poſteris quoque meritus fuiſſe videare. Hoc omnium, inquam, votum eſt: hoc noſtrum etiam præcipue, quotquot Societati Jeſu nomen dedimus: Qui tametſi hujuſce regni pars ſumus fortaſſe leviſſima; vix tamen quiſquam erit, cui, quod poſſumus, de obſequio Borbonii, Saxonicique nominis, cultuque concedamus. Vivit apud nos eorum promeritorum,

torum, ac vivet ſane memoria ſempiterna, quæ in noſtrum Ordinem HENRICUS in Gallia, quæ tres deinceps LUDOVICI contulere: quæ in Hiſpania PHILIPPUS: quæ duo etiam in Polonia AUGUSTI: ut ceteros ex utrâque gente prætermittam. Quæ Majorum merita ſi ad Vos, AUGUSTISSIMI PRINCIPES, jure quodam Sanguinis pervenere: ſi ea etiam, quæ vel temporum, vel locorum longinquitas ab oculorum conſpectu ſubmovebat, vos ipſi nobis coram repræſentatis: ſi tueri illa denique hac Regia benevolentia, & fovere cœpiſtis; videtis, opinor, qui ſenſus, quæ mens, qui animus erga Vos noſtræ debeat eſſe Societatis. Quod ſi neque Fortuna veſtra patitur, nec noſtra ſuggerit remunerandi copiam; quod modo poſſumus, rerum omnium Auctorem DEUM omnibus precibus propitiatum univerſi flagitabimus, non ut has modo Nuptias ſecundare pergat, ac Liberis augere; Sed ut conatibus etiam, ut optatis, ut cogitatis veſtris, ad omnium commoda, ad Regni ſplendorem, ad ve-

ſtri celebritatem nominis immortalem,
quam amantiſſime adſpiret ſemper,
atque
obſecundet.

XLV.

EPITHALAMIUM

Habitum a Joanne Maturantio ejuſd. Societ.
Poetices Profeſſore.

E Venere: rotam clavo Fortuna fugacem
Siſtit io, noſtriſque volens in finibus hæret.
Scilicet hæc noſtris deerat pars ultima votis,
Ut ſtarent bene cœpta: eademque ut fata nepotes
Exciperent, quibus hæc aſſurgere cœperat ætas.
Aurea Tyrrhenas cum Pax veniſſet ad oras,
Regalemque manu Juvenem per martia ductum
Agmina, Chalcidicis jam conceſſiſſet habendum
Finibus: illæſo fluerent cum publica curſu
Commoda, & optato gauderent Principe Cives;
Unica ſolicito ſtringebat pectora morſu
Cura, brevi ne forte hæc tanta exordia rerum
Effluerent ne forte morâ: præſentibus annis
Sat CAROLUS, licet unus, erat: ſed, ut iſta tenaci
Fœdere in ætates fortuna excurreret omnes,
Non ſatis unus erat CAROLUS: regnabat in aula
So-

Digitized by Google

Solus, & ex uno pendebant omnia voto.
Nullus adhuc, patriæ ſpecimen virtutis, & hæres,
Per faſces reptare Puer gaudebat, apertos
Patris in amplexus; cui jure adſcripta paterno
Sceptra reſignaret, dein regnaturus in illo.
Erigit hanc quoque ſpem, flammiſq; jugalibus Hymen
Auguſtum incendens thalamum, qua parte vacabant,
Vota implet: Regumque jubet ſperare Parentem,
Quem lęti Regem aſpicimus. Perge, Optime Princeps,
Gentis in occurſum, quando jam Regia complet
Sponſa tuum Te digna latus: jucundius in Te
Lumina jam populi figent, dum bina tueri
Ora licet, ſtudiis, nodoque adſtricta tenaci:
Dum veſtram in Vobis prolem, Regumque videmus
Innumeram veſtra ſeriem de prole futuram.
Ac mihi, dum faciles tanta ad connubia Muſas
Advoco, Regales Animæ: caſtique Hymenæi
Qua face ſuccenſus, quo numine inarſerit ignis,
Aggredior cantu, Vos adſpirate canenti:
Vos date per veſtras tutum diſcurrere laudes;
Quoſque Aganippei collegi e margine fontis,
Regalem circa Thalamum conſpergere flores.
Non mihi nunc primum patrio lætiſſima vultu
Parthenope occurrit: non hæc inſueta videri
Gaudia ſunt, totam quæ circumfuſa per Urbem,

Mille

Digitized by Google

Mille modis animi ſenſus teſtantur ovantes.
Jam ſeges ad quintam producta eſt annua falcem,
Ex quo lætitiæ patuit via: Vidimus olim
Sub populo latuiſſe vias: quæque altius Urbi
Inſtabant, gemuiſſe gravi ſub pondere tecta.
Tunc & feſtivo fremuerunt compita plauſu,
Ominaque, & fauſti voces præſagia regni
Effuſæ; cum hoſtes, vel citra prælia victos,
Longius avertens, patriis metuendus in armis,
Plus cœli tamen auſpicio, fideique ſuorum
Præſidio tutus, revocantem CAROLUS urbem
Attigit, ac ſolio ſucceſſit victor avito.
Tum caput evexit vicino e gurgite Siren,
Pars quondam Imperii Siren, Gentiſque remotæ
Hoſpitium, jam Rege ſuo, veterique potita
Imperio: & poſita, qua crines cinxerat, alga,
Excepit victrix redivivæ inſignia laurus.
Ipſe etiam pater ipſe ſuo Sebethus ab alveo
Exiliit, gaudens fato meliore vocari
E Socio Princeps: *nec inanem nomen in umbram*
Deſiit: experta eſt vel primo Patria luſtro,
Regia quantum Urbi Majeſtas addat honoris.
Quam grave conſilium rebus, populiſque levamen
Adjiciat mens præſentis bene provida Regis.
Sancitæ leges: Themidem penes omne relictum
Arbi-

Digitized by Google

Arbitrium in leges ipſas: revocata vetuſtum
Pallas in hoſpitium: virtus, quæcumque jacebat,
Ad ſummos evecta gradus: quæque ipſa paternum
Principis oſtentant animum, ſpectacula paſſim
Edita, & antiquis ſedes mutata theatris,
Omnia præſentem teſtari Commoda Regem.
Publica dum facies erat hæc lætiſſima rerum,
Officii Siren haud immemor, arbitra quando
Euboici jam jura maris, ſceptrumque tenebat:
Sebethuſque pater, cui circum regia tandem
Laurus inumbrabat ripas, ſua reddere Cælo
Munera certabant votivis credita ſignis:
Altera in auguſtum ſinuata corallia ſertum,
Alter viminea textam de fronde coronam,
Fortunæ ad Templum votum commune ferebant.
Pars ea, quæ latus occiduum complectitur Urbis,
Collem habet, arridens vultu quem ſemper amico
Jucundos Natura loci formavit in uſus,
Pauſilypo nomen colli: vicinaque Tethys
Alluit, & placido lambit veſtigia fluctu.
Alta jugi Fortuna tenet: dixere priores
Nomine Chalcidicam; populi namque inde precantis
Excipit, atque implet ſucceſſu vota ſecundo.
Pro ſolio Templum eſt centum ſublime columnis,
Cui primi ære rigent poſtes, cui marmore ſecto
Inti-

Intimus exultat paries. Longiſſima rerum
Aut ope dædalea, aut pictis animata tabellis,
Objicitur circumſeries: quæcumque beatam
Hanc fecere urbem belli congeſta, domique
Ornamenta ſuis hærent deſcripta figuris.
Ipſi præcipue, primos quicumque per annos
Hìc ſolium tenuere, adſtant longo ordine Reges:
Quos inter, flammas velut inter luna minores,
Emicat Alfonſus: ſacram cui bellica frontem
Laurea palladiis interſita frondibus ambit.
Parte alia inſignis galea, ſtrictoque decorus
Enſe, nitet CAROLUS; *primos qui prævius Andes,*
Unde genus, nomenque habuit, Sirenis ad oras
Intulit, & regni nova fundamenta locavit.
Jamque intra ſedem excepti Sebethus, & unà
Parthenope, rerumqne diu monumenta ſuarum
Mirati circum, ſimul utile Numen adorant,
Serta ſimul votiva addunt: quæ fronte ſerena
Excipiens Fortuna, illa dat ſede locari,
Regum ubi in adverſo ſtabant Simulacra: ſuperbum
Unde genus traxit, magnique exordia regni
Borbonides Juvenis; per quem ſibi reddita tandem
Parthenope faſces, primævaque Sceptra reſumpſit.
Tum ſic aggreditur, dictiſque affatur amicis:
Plaudite felicis Genialia Numina regni,

Plaudit e jam, cœptiſque diu gaudete ſecundis,
Quòd ſupereſt: neque enim magnum eſt habuiſſe fugaci
Gaudia mox abitura gradu. Quando omnia tempus
Eripit, incertoque fluunt mortalia curſu;
Magna ſecundarum pars eſt conſtantia rerum.
Uſque adeo accepto gaudetis Principe? tantus
Ille amor eſt veſtræ, columenque, & gloria gentis?
Huc animos, huc ergo extrema advertite vota:
Ut Juvenis, magni ſoboles Patris, ipſe viciſſim
Gaudeat & magnæ Sobolis Pater eſſe, novoſque
Adjiciat Reges, quibus immortale perennet
Imperii decus: atque alte radicibus actis,
His commiſſa ſemel vireſcant lilia campis.
Conjugio ſtant regna: tuis, age, provida rebus
Hac ope præſidium, proles Neptunia, quære,
Nam potes: ad ſolium ſupplex accede Pronœæ,
(Nota tibi eſt, quamquam multis impervia, ſedes)
Atque ibi, ſpem populis addat, ſimiliſque, precare,
Accedat thalamo Conjux: numeroque fruatur
Aula ſuo, & fauſtæ ſuccreſcant omina prolis.
Dixerat: arriſitque bonis lux aurea dictis
Auguſtam ſubito diſcurrere viſa per ædem.
Tum Siren: quæ, Diva, mones, nam lumine certo
Sæpe ſoles rerum ſeriem explorare futuram,
Exequar: atq; utinam tua rurſum in templa reducar

Læ-

Lætior, & votis cumulem majoribus aras.
Nec mora, cœruleum aſcendit maris arbitra currũ;
Alatoſque manu ſtimulans delphinas in altum
Provocat, & rapido fertur per inania curſu.
Jam mare nativum, jam regna, urbeſque recedunt
Ex oculis, puroque repletas æthere ſedes
Sponte recedentes tacito ſecat impete: jamque
Pleiadaſque, hyaduſque ſupra, geminoſque triones
Evecta ingreditur vaſti confinia regni,
Humani quæ nulla notant veſtigia greſſus.
Prima loci facies altæ caliginis umbra
Circumſepta latet: tenebroſaque mœnia ſurgunt
Hinc atque hinc complexa arcem; quæ fraudibus ullis
Haud patet, & vires omnes immota retundit;
Audenteſque inferre pedem ſacer ilicet horror
Abſtinet ingreſſu, cæcoque in limine ſiſtit.
Arcis in excelſo ſolium tenet arbitra rerum
Alma Pronœa, orbi quo nec præſentius ullum eſt
Numine, nec magis occultum: quaſcumque videmus
Hìc regnare vices, illinc partitur, & omnes
Ipſa immota movet curſus: ſtant omnia circum
Tempora, & inſueto coeunt præſentia nexu:
Stant lauri, faſceſque, & mille inſignia, legum
Materies partim, partim inſtrumenta ſuarum.
Hæc ubi ſuſpenſo Siren penetralia greſſu

Atti-

Attigit, acceſſum neque enim vetuere reductæ
Sponte fores, primum inſuetæ ſpectacula lucis
Emerſam e tenebris, mox Numinis ipſa, locique
Majeſtas, quamquam locus eſt, & Numen amicum,
Hærentem tenuere diu; cum nomine viſam
Compellat, propiuſque Pronœa accedere juſſit;
Aggreſſamque loqui, conceptaque vota parantem,
Occupat his: Noſtri cuſtos fidiſſima regni,
Chara mihi ante alias, noſtroque aſſueta vocari
Munere in auſoniis fortunatiſſima regnis,
Agnoſco cauſamque viæ, quæque ultima gentis
Vota tuæ tecum materno in pectore ſervas.
Eveniet: Carolumque brevi factura Parentem
Virgo novo accedet thalamo: ſemperque renaſcens
Borbonidum herebit tyrrhenum in ſanguine ſceptrū.
I Siren: novaque hæc incende ad gaudia cives.
Dixit: & innumeros inter ſortita miniſtros
Cœleſtem Genium, ſua mox ad juſſa vocavit:
Namq; huic imperium eſt humana in pectora: & unum
Si placet in votum, votum componit in unum
Occulta virtute animos, junctoſque viciſſim
Arte movet mira, ſenſuſque infundit eoſdem.
Huic Dea conſilium, certæque oracula mentis
Explicat, & magni ſeriemque, modumque revolvit
Conjugii æterna jamdudum lege parati.

Qua

Digitized by Google

Qua face Borbonides Juvenis, qua Regia Virgo
Ardeat e Regnis longe quæſita Polonis:
Quove innexa Roſis revireſcant Lilia cultu,
Omnia dat poſito penitus dignoſcere velo:
Nativamque novis confirmans viribus artem,
Ire jubet, tædaſque animis inferre jugales.
Ille opus aggreditur juſſus: ſeque ocyor auris
Proripit, & primum Tyrrhenis conſidet oris,
Orditurque novi fatalia ſtamina nexus.
Eſt in conſpectu Prochyte, notiſſima Nymphis
Inſula, ab Ænaria, cui quondam juncta putatur,
Anguſto diſcreta mari: mitiſſima cœli
Temperie, & volucrum raris uberrima turmis.
Hìc Regem Nymphæ grato excepere receſſu
Ereptum curis, atque inter amœna tenebant
Otia, nunc rapidas agitantem in retia prædas,
Nunc intercœptos gaudentem inhibere volatus.
Forte via Juvenis, motuque accenſus anhelo,
Membra fovens aura circum adſpirante ſedebat,
Nunc mare proſpectans, cœli nunc alta ſereni.
Cum tacitum excipiens Genius, curiſque vacantem,
Aſſidet occultus lateri: ſenſimque per artus
Neſcio quos blandi ſenſus inſtillat amoris,
Primaque cœleſtis diffundit ſemina flammæ.
Inde levem manibus complectens aera, in uſus

 Ex-

Digitized by Google

Extendit, verſatque novos; & partibus aptat
Partes, & vultus, humanaque membra figurat
Materia in tenui, poſſint quæ Virgo videri:
Et, ſi verba addas, ſi ſpiritus imbuat artus,
Virgo erat. Hæc Juveni formoſi corporis umbra,
Ut primum objecta eſt, alio mens avolat: atque hìc
Multa memor tacito recolens ſub pectore ſecum
Excitat inſpectæ quondam veſtigia formæ.
Talis enim auguſtas inter depicta puellas
Viſa olim fuerat peregrino AMALIA cultu
Blanditias oculis, vultuque afflare pudico:
Utque oculos, utque illa manus, utque ora gerebat,
Hæc oculos gerit, ora, manus: geminæque figuræ
Nil varium eſt; niſi forte ea Virginis umbra videri,
Hæc Virgo poterat: quæ non formoſior illa,
Grata tamen magis eſt, oculiſque tenacius hæret.
Tunc animum placido Numen Geniale ſuſurro
Adloquitur, junctiſque monet componere dextris
Fœdus, & in thalami partem, regnique vocare,
Quam genus, ac tantæ commendat gratia formæ.
Ardet, & ipſe ſuos miratur CAROLUS ignes,
Non ante expertus: cœli tum juſſa vocantis,
Ominaque accipiens, quæcunque ea ſigna tegebant;
Numina, ait; neq; enim rear hæc ſine Numine: Regnum
Si placet hoc tandem firmari fœdere: noſtrum

Si

Si Genus Auguſto poſthac in Sanguine niti
Firmius, & multa fecundum prole renaſci;
Conſilium ſequar æternum. Pulcherrima regnum
Impleat, accedat thalamis Amalia noſtris.
Dixerat: arridet Genius, flammaſque jugales
Ter circum excutiens, cœptum bene cedere gaudet
Conjugium, & primo coeuntia fœdera nexu.
Inde alio terras percurrens Sole calentes,
Fulminis in morem, ſua ſecum incendia ducit.
Saxoniæ fines, atque ipſum Principis aulam
Occupat. hic patriis gaudens Amalia rebus,
(Namque novum addiderat vicina Polonia nuper
Imperium; regnoque Pater felicibus orſis
Aſſerto, titulos Genti inſtaurarat avitos)
Virgineis animum ſtudiis exercet: & ultra
Ætatis virides virtutem promovet annos.
Adſtat, & occultos regali in pectore motus
Incendit Genius, placiduſque immurmurat auri
Conjugis, & Matris nomen: quoſque ille juventæ
Flos olim in fructus, melioraque germina creſcat.
Occupat his vigilem curis: tum noctis amicæ
Præſidio inducit ſopitæ ſomnia menti,
Et veram ficta portendit imagine ſortem.
Olli, cum placidæ clauſiſſet blanda quieti
Lumina, qui Dreſdam mediis interfluit undis

Albis,

Albis, & adverſas urbem partitur in oras,
Viſus ab extremo primum ſuccreſcere fundo:
Inde ſuos fines, & notas linquere ripas,
Ingreſſuſque novum late diſcedere curſum.
Jamque alia ex aliis luſtrat loca: quaque vagatur,
Occurrunt populi, atque ultro confinia pandunt,
Exornantque viam, & plauſu comitantur euntem;
Donec ad Auſonias peregrinis fluctibus oras
Pervenit, & campos lambens Sirenis, & urbem,
Seſe aliis immiſcet aquis; quas ubere curſu
Promovet, & verſa ſenior profundit ab urna
Sebethus: namque hoc dicebant nomine flumen
Quæ circum feſto ludentes agmine Nymphæ
Miſcebant hilares hæc inter carmina plauſus:
„Volvite felices ſocialia flumina curſus,
„Nec mala turbet avis bene cœpti fœderis omen.
Hæc dum Virgo avido percurrit lumine, ſomno
Invita excutitur, lucemque accuſat iniquam:
Uſque adeo objecta gaudebat imagine rerum.
Tum Patri, quæ viſa, refert: qui ſingula pendens,
Magnum aliquod latet hoc rerum ſub cortice fatum,
Exclamat: fluvios in mutua foedera junctos
Agnoſco, teneoque omen. Tibi regna, Virumque
Terrarum pars illa parat, quam noſter inire
Albis, & externas miſceri viſus in undas.

Aude

Aude animis, & ſpe venturam præripe ſortem.
Hæc ubi geſta; novum Genius molitur ab alto
Conjugii ſignum populis portendere cœlo.
Aerios tacitæ ſub prima ſilentia noctis
Incendit late tractus: arctoaque primum
Regna ſuperfuſo collucent igne; remotas
Inde etiam nova lux vocat ad ſpectacula gentes.
Vidimus hunc ipſi feſtivis ignibus axem
Auſpicio fulgere novo, cauſæque, reique
Ignari; neque enim ſua Sol veſtigia cœlo
Liquerat, aut tenues afflarat Terra vapores,
Qui fuerant hominum ſtudia in contraria ſenſus.
Dicam equidem, eventu cum rem metimur ab ipſo,
Dicam audens, flammas tunc exarſiſſe jugales,
Signatumque jubar, quo mox invecta pudicum
In thalamum noſtras cumularet AMALIA ſedes.
Jamque Oratores aderant, jam regia Virgo
Quæritur in thalami partem: promiſſaque Cœli
Auſpiciis, facili firmantur fœdera nexu.
Quis tunc lætitiæ ſenſus, cum fama per urbes
Excurrit, Regumque implevit Nuncius aulas,
Quos jurata fides, aut quos cognatus amico
Fœdere jungebat ſanguis? quo concita plauſu
Audiit, excepitque faces Europa jugales,
Queis tantæ exarſere Animæ? nil nomine veſtro

Altius inſonuit, Geminæ jam ſidus in unum
Conjunctæ, alternoque micantes lumine Stellæ,
Veſter honos, quicumque fuit, communis utrique
Creſcere in alterutro viſus: cœpitque vocari
CAROLUS AMALIA, Caroloque Amalia felix.
Quid tamen externæ teneant me gaudia gentis,
Majores quando ipſa ſuos mihi Patria plauſus
Commemorat? noſtrum illud erat, quodcumq; futurum
Conjugio ex illo ſignabant omina fatum.
Noſter erat Princeps, cui regia Sponſa parabat
Dulce Patris nomen, ſeriemque in prole Nepotum.
Hìc thalami, ſoliique locum firmaverat Hymen:
Hos nova Majeſtas erat ingreſſura penates.
Jamque moræ impatiens gelidas tendebat in oras
Brachia Parthenope: Dominamq; huc ſupplice dextra
Maturare viam, nec publica vota morari
Inſtabat. Feſtos ornabat Miſnia ludos,
Regalemque aliis mox conceſſura Puellam,
Officii partes, gratique implebat amoris.
Ipſa tamen nobis minus hæc aliena placebant.
Gaudia, quæ noſtris poterant mora parva videri.
Lentos ire dies, lentas ſuccedere noctes
Credidimus: ſpatiiſque novis loca diſſita, per quæ
Ferret iter, noſtriſque volens accederet oris.
Uſque adeo impatiens amor eſt: ſemperque volenti
Lon-

Longius ex animo nimium expectata recedunt.
At nunc lætitiæ ſucceſſu plena ſecundo
Vota locum ceſſere: & quæ ſperata movebant
Gaudia, communes augent præſentia plauſus.
O ſi totum animo ſe nunc infundat Apollo!
Exagitetque ſinum flammis majoribus Œſtrum
Grande, novum, quantumque ſibi ſpectacula poſcunt
Nulli viſa prius, nulli ſervata nepotum!
Vidimus undantem populum per aperta viarum
Nulla lege rapi, feſtoſque ciere tumultus:
Cum pars interea cultæ generoſior Urbis
Effuſa in choreas, duræve addicta paleſtræ,
Innocuis veram ad pugnam proluderet armis.
Vidimus invectas aurato culmine moles:
Detinuitque oculos ſpecies inſueta triumphi,
Quem non exuviæ, non martia ſigna, nec hoſtes
Terrifico ornabant cultu; ſed rite jugali
Pax, & Amor præerant, mitiſſima numina, pompæ.
Quid memorem domibus prætenta aulæa? quid amplo
Exceptura viros conſtructa ſedilia circo?
Porticibuſque adjecta novis faſtigia longo
Ordine, & extructis innixa trophæa columnis?
Neu cito defluerent, ipſa in confinia noctis
Vidimus ire dies; lucemque, & gaudia gentis
Protrahere incenſas feſtivo lumine turres.

Pa-

Paſcere dum tamen hæc populum ſpectacula poſſent,
Una oculos, animoſque auguſto AMALIA vultu,
Explevit, tenuitque ſatis. ſpectacula deſint;
Nam nihil eſt ultra viſa quod Virgine ſpectes.
Os illi, frontemque manu finxiſſe pudica
Crediderim Charites, membriſque afflaſſe decorem,
Vividaque æthercam ſparſiſſe in lumina lucem.
Quam blande in populum, qua majeſtate verendos
Virgo oculos, eademque movet Regina! venuſtam
Majeſtas facit ipſa, gravem facit ipſa venuſtas:
Gratiaque an cultum dubites, an poſcat amorem
Dignius; officium niſi quod bene poſcit utrumque.
Vivite felices, concordi vivite fato,
CAROLE flos Regum, tuque o lux altera regni
AMALIA: in vobis populi Fortuna reſedit,
Additaque eſt fauſtis, quæ pars erat ultima, rebus.
Quod ſupereſt, veſtræ nobis Virtutis imago
Hæreat: & multa vivax in prole reſurgat.
Auguror: auguſta Puer en colludet in aula,
Par Matri, Patrique Puer: nec Numina fato
Deſtituent thalamum, quem complevere, ſecundo.
Tunc erit, ut plectrum, Phæbo impellente, reſumam
Lætior; & prolem, magnoſque in prole Parentes
Plauſu rite novo, numeriſque recentibus ornem.

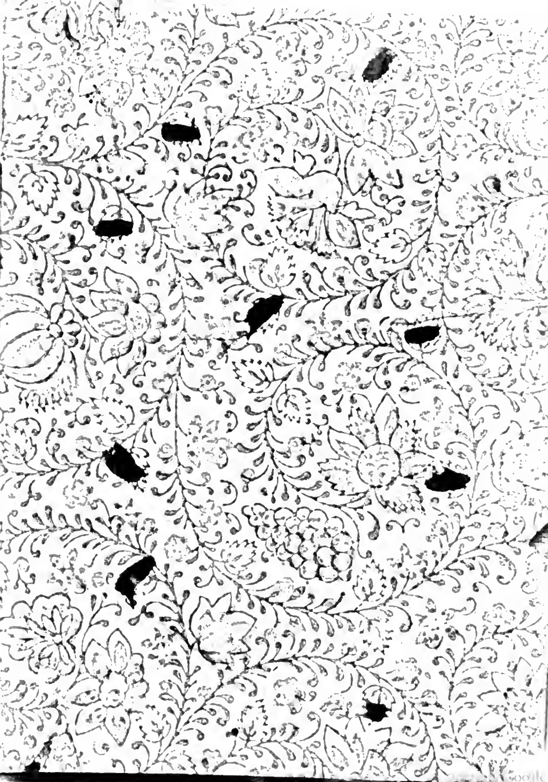
Digitized by Google

Digitized by Google

L E C T O R

SI forte in has voces, *Fatum*, *Fortuna*, *Augurium* &c. incideris; cave id Poetæ tribuas Catholicæ Religionis tenaciſſimo: ſed poetico more Veterum, fabulis ad elegantiam accommodato, quicquid id eſt, dictum puta.

2018615

Digitized by Google